

KIRJA-ARVIO

Sulevi Riukulehto (ed.),
Between Time and Space.
 Newcastle upon Tyne, UK:
 Cambridge Scholars
 Publishing, 2015.
 Sivuja 178.
 ISBN (10): 1-4438-7544-9.

MARKKU MATTILA

Aluehistoria on historian tutkimuksen näkökulmana suhteellisen vanha lähestymistapa. Esimerkiksi Suomessa tämänkaltaista lähestymistapaa edustaa laaja paikallishistoriallinen tutkimus viimeistään Eino Jutikkalan *Sääksmäen pitäjän historiasta* (1934) ja koko vuonna 1933 perustetun *Paikallishistoriallisen toimiston* toiminnasta alkaen, puhumattakaan perinteikkäästä kotiseutututkimuksesta. Kirjan *Between Time and Space* toimittaja Sulevi Riukulehto kuitenkin esittää, että aluehistoriallisesta näkökulmasta on löydettävissä uusia ulottuvuuksia.

Riukulehto nojaa nimenomaan sellaisten tilasta kiinnostuneiden tieteenalojen kuin maantieteen ja arkkitehtuurin vaikutukseen historian tutkimukseen. Aluehistorialliseen tutkimukseen voidaan saada uutta virtaa katsomalla, miten mainittujen tieteenalojen tutkimuksissa lähestytään tilaa ja soveltamalla niiden metodologiasta suoraan otettuja tai analogian kautta kehitetyjä tulokulmia. Keskeiseksi muodostuu tilan ajallisuus ja ajan tilallisuus: miten tila (paikka) käsitetään ajassa ja miten aika (historia) tapahtuu tilassa.

Kirjan artikkelien käsittelemien asioiden kirjo ja lähestymistapa on suurelta osin kuitenkin hyvin perinteinen. Asiaa selittänee se, että ”uusi” aluehistoria on vasta muotoutumassa: itse asiassa Riukulehdon kirjassa julkaisemat omat artikkelit pyrkivät määrittelemään ja muotoilemaan ”uuden” aluehistorian metodologiaa ja sen työkaluja sekä näyttämään, miten niitä voitaisiin soveltaa. Lisäksi kirjan artikkelit ovat jalostettuja esityksiä muutama vuosi sitten pidetyistä konferenssisiesitelmistä.

Ensimmäisessä artikkelissaan Riukulehto määrittelee ”uutta” aluehistoriaa ja sen suhdetta aikaan ja tilaan. Riukulehto perustelee, miksi historian tutkimuksessa tarvitaan alueellista näkökulmaa, miten alueet muotoutuvat (erityisesti alueen suhde instituutioihin) ja millaisia merkityksiä käsitteelle *aluehistoria* on annettu, mitä sillä on tarkoitettu. Tämän perusteella hän pyrkii edelleen kehittämään näkemystä siitä, mitä alueet ovat – ne ovat luonteeltaan prosessuaalisia ja evolutiivisia, eli luonteeltaan evolutionaarisia prosesseja – ja mitä ”uusi” aluehistoria voisi olla.

Toisessa artikkelissa Riukulehto – yhdessä Katja Rinne-Kosken kanssa – soveltaa kokemuksellisen kotiseudun teoriaa Kuortaneelta koottuun suulliseen aineistoon. Tavoitteena on selvittää, miten informantit kokevat ja määrittelevät itselleen tärkeän kotiseudun. Aineiston pohjalta käy muun muassa empiirisesti ilmi, että koettu kotiseutu ei noudattele kunnallisen hallinnon rajoja. Se voi olla näillä rajoilla määriteltyä aluetta suppeampi, mutta myös laajempi. Se voi olla yksipaikkainen (vain yhteen paikkaan kiinnittyvä), monipaikkainen (kiinnitty useaan paikkaan, vaikkapa vakituiseen asuinpaikkaan ja toisaalta esimerkiksi kesänviettopaikkaan) tai se voi olla kiinnittymättä lainkaan tiettyyn fyysiseen paikkaan, esimerkiksi vaikkapa kieleen tai kulttuuriin (tämä esimerkki on omani).

Kirjassa käsitellään sekä eurooppalaisia että ulkoeurooppalaisia paikkoja, alueita ja ilmiöitä. Erääksi sudenkuopaksi artikkelien

ymmärtämiselle havaitsin oman vähäisen tietämykseni esimerkiksi Etelä-Afrikasta ja Uudesta-Seelannista sekä paikkoina että historiansa osalta. Elize S. van Eeden käsittelee artikkelissaan Bekkersdal-nimistä kultakaivospaikkakuntaa (*township*) ja sen asunto-oloja ja asukkaiden hyvinvointia. Ymmärtämiseni kehykseksi kaipasin selvää johdattavaa osiota, jossa tutkimusongelmaan liittyvät seikat – lainsäädännöt, apartheid-politiikat, paikkakunnan koko, luonne, väestömäärä, väestösuhteet sekä kehitys olisi avattu selvästi kirjoitettuna sitä silmällä pitäen, että kansainvälisen julkaisun lukija ei välttämättä ole eteläafrikkalainen tai edes Etelä-Afrikkaan perehtynyt britti. Van Eedenin tekstissä kyllä puhutaan näistä asioista, mutta ne tulevat esiin äkkinäisinä ja yllättävinä mainintoina muun tekstin seassa. Myös Mark N. Daveyn kirjoittama, Aucklandin kaupungin paikallishallintoa ja kaupunkisuunnittelua koskeva artikkeli olisi suuresti hyötynyt johdattavasta ja asioita selittävästä osiosta. Jo pelkkä hallintokaavio olisi auttanut asiaa. Perusmalli pitäisi tuntea, jotta ymmärtäisimme hallintomallia ja siitä käytyä taistelua.

Michal Semian käsittelee artikkelissaan kolmen böömiläisen alueen nimeämistä ja synnyttämistä. Artikkeleihin liitetty kartta – jossa ei ole mitään päiväystä – ilmeisesti osoittaa nykyisiä hallinnollisia yksiköitä ja rajoja. Kartassa pienemmistä yksiköistä (*kraj*) muodostuu suurempia alueita (*ORP*). Joka tapauksessa kartasta käy ilmi, että valitut tutkimusalueet sijaitsevat kukin niin, että ne ylittävät sekä *krajien* että *ORPien* rajoja: ne ovat siis hallinnollisia rajoja ylittäviä (rikkovia) alueita. Tämä on hieman outoa *Humpolec* -nimisen alueen kohdalla, jonka määrittäminen artikkelin mukaan pohjautuu juuri hallinnollisiin rajoihin.

Alueilla on osin hauskat ja omaperäiset nimitykset: Böömin paratiisi, Böömin Siperia ja Humpolecin (kaupungin) alue, mutta alueisiin ja nimeämiseen liittyy myös tragiikkaa. Lisäksi kahdessa tapauksessa kolmesta kyseessä on keksityn nimen ja identiteetin juurruttamisesta alueelle.

Alun perin Böömin paratiisina tunnettu paikka sijaitsi muualla kuin missä se on nyt. Böömin saksankielinen väestö (sudeettisaksalaiset) kutsuivat erästä asuttamaansa paikkaa nimellä *Paradies von Böhmen*. Tšekinkielisen väestön kansallistunto heräsi 1800-luvulla. Silloin sen älymystöä ärsytti, että etnisesti (oikeammin lienee kielellisesti) saksalaisilla oli Böömässä näin nimetty paikka. Niinpä he nimesivät toisen alueen tšekinkielisestä Böömistä nimellä *Český ráj* eli Böömin paratiisi. Nyt kummallakin kieliryhmällä oli oma paratiisinsa. Kun toisen maailmansodan tuloksena Böömässä pantiin toimeen – käyttäkseni nykyaikaista termiä – etninen puhdistus ja 2,5 miljoonaan saksaa äidinkielenään puhuvaa tšekkiä karkotettiin kodeistaan ja valtiosta, jäljelle jäi vain yksi, tšekinkielinen paratiisi. Alkuperäiseen 1800-luvun taisteluun Böömin paratiisin etnis-kielellisestä olemuksesta liittyi yhtenä osana turismin nousu elinkeinona. Tšekinkielistä aluetta markkinoitiin turisteille alueen luonnonkauneudella ja maisemallisuudella. Tapahtumakulussa kävi myös niin, että alueelle luotiin ensin älymystön ja turismiteollisuuden tarpeisiin nimi, joka vasta myöhemmin levisi yleiseen paikalliseen käyttöön.

Böömin Siperian tarina on hieman samankaltainen. Tunnetusti kielellisesti lahjakkaat tšekit ovat aikojen saatossa kutsuneet useita Böömin alueita ”Siperiaksi”. Yksi tällainen ”Siperia” oli Miličín kaupungin viereinen kukkulamaasto: talvet ovat siellä runsaslumisia ja lumi pysyy maassa pidempään kuin naapurialueilla. Eräs tunnettu lehtimies, kirjailija ja poliitikko käytti nimenomaan tästä alueesta nimitystä Böömin Siperia paikallisia historiallisia tarinoita ja luonnonkuvausta sisältäneessä teoksessaan *Hostišov* (1907). Suositun teoksen siivittämänä käsitys Böömin Siperian sijainnista

naulautui paikalleen ja levisi laajalle. Kun ennen liikenteellisen solmukohtan eduista nauttinut Miličín joutui luopumaan tästä asemasta ja alkoi taantua taloudellisesti ja väestöllisesti, alettiin mielikuvaa Böömin Siperiasta määrätietoisesti käyttää alueen markkinointiin. Sitä markkinoitiin muun muassa kotimaan talviurheilijoille.

Kolmas esimerkki on vanha Humpolecin kaupunki ja sitä ympäröivä alue. Tšekkiläisen kansallisen heräämisen aikaan 1800-luvulla runsasta tekstiiliteollisuutta isännöinyttä kaupunkia kutsuttiin toisinaan Böömin Manchesteriksi. Kaupunki oli myös hallinnollinen keskus. Vuonna 1960 toimeenpantu hallinnollisten piirien uudistus vahvisti kaupungin hallinnollista asemaa entisestään. Alue on kuitenkin ollut enemmänkin puhtaasti hallinnollinen luomus kuin esimerkiksi sen asukkaiden yhteenkuuluvuuden tunteesta syntynyt alue. Humpolecin alue rinnastuu hyvin meidän kotoiseen Tampereeseemme – Suomen Manchesteriin. Kun maakuntahenki Suomessa nousi ja vanhojen historiallisten maakuntien rinnalle alettiin nimetä pienempiä alueita, käytiin Tamperetta ympäröivän alueen nimestä kilpaa: vastakkain olivat Pirkanmaa ja Tammermaa¹. Eli Pirkanmaa, tuo Suomen Humpolecin alue!

William Ricardo Marquezin ja Adriano Marcos Rodrigues Figueiredo tutkivat artikkelissaan varallisuuden jakautumista Brasilian Mato Grosson osavaltiossa. Osavaltio on yksi Brasilian kookkaimmista – noin kaksi ja puoli kertaa Suomen kokoinen – ja koostuu 141 kunnasta. Taloudellisesti osavaltio on hyvin hajakoosteinen. Bruttokansantuote keskittyy joihinkin harvoihin kuntiin, ja suurin osa kunnista on Brasilian mittapuulla mitattuna köyhiä. Brasiliassa on käytössä systeemi, jossa tietyillä veroilla kerätty verokertymä palautetaan tietyn laskukaavan mukaan takaisin kuntiin. Artikkelissa tarkastellaan, jakautuuko tämä palautettu verokertymä taloudellisesti oikeudenmukaisesti ja tukeeko se alueen kuntien taloudellista kasvua parhaalla mahdollisella tavalla. Lopputulos on, että palautettu verokertymä ei oikaise kuntien välillä vallitsevaa taloudellista epätasa-arvoa, vaan päinvastoin syventää sitä. Jotta oikaisu tapahtuisi, tarvitaankin siis verouudistus, käytännössä lähinnä veron palauttamista ohjaavan laskukaavan uudistus.

Viimeisessä artikkelissa Przemysław Krzywoszyński käsittelee muutaman valitun oopperan ja oopperaesityksen suoria ja epäsuoria poliittisia vaikutuksia 1800-luvun ensi puoliskolla. Artikkelin taustaksi pitää muistaa, että suurin piirtein Ranskan suuresta vallankumouksesta alkaen aina Saksan yhdistymiseen saakka Eurooppa eli poliittisesti hyvin levotonta aikaa. Erityisesti Wienin kongressia seuranneina vuosikymmeninä alueiden ”vapautumiseen” tähdännyttä liikehdintää, kapinoita ja vallankumouksia näytti olevan kaikkialla.

Ooppera liittyi ajan yhteiskunnalliseen ja poliittiseen elämään kahdella tavalla. Oopperasta oli tuolloin tullut suurten joukkojen huvia – se ei ollut sitä elitististä korkeakulttuuria minä me sen nyt ymmärrämme. Asema koko kansan huvina perustui muun muassa siihen, että vaurastuvien ja vapaa-aikaa saavien ihmisten ajankäytöstä eivät vielä kilpailleet esimerkiksi urheilun seuraaminen, elokuvat, radio tai televisio. Huvituksia oli rajallinen määrä ja musiikkia, draamaa, visuaalisuutta ja jopa tanssia sisältänyt ooppera oli yksi viihdyttävimmistä vapaa-ajan viettotavoista. Oopperan suosiota lisäsi myös se, että sen tekijät tarttuivat ajankohtaisiin aiheisiin, joita yleensä käsiteltiin etäännyttämällä ne kaukaiseen ajalliseen hetkeen (historiaan) tai kaukaiseen

¹ Pirkanmaan maakuntaliitto perustettiin 1956. Sitä nimettäessä kilpaileva ehdotus oli Tammermaa. Virallisen aseman ja tehtävän maakunnat saivat vasta 1994, kun maakuntahallinto perustettiin. Viimeksi nimi Tammermaa tuli esiin, kun kuntaliitoksilla ehkä perustettavan suur-Tampereen nimestä järjestettiin nimikilpailu alkuvuonna 2012.

maantieteelliseen paikkaan. Teemoina saattoivat silti olla päivänpolttavasti valloittaminen, kapinointi, erilaiset konfliktit (esimerkiksi eri uskontoryhmien välillä), jopa auktoriteetin palauttaminen.

Oopperoiden tekijöillä saattoi olla tarkoituksellista poliittista sanomaa, mutta saattoi olla myös niin, että sanoma luettiin oopperasta, vaikka sitä ei sinne ollut tarkoituksellisesti asetettu. Tästä jälkimmäisestä on esimerkkinä Daniel Auberin säveltämä *La Muette de Portici* (1828). Sen juonen taustalla ovat tulivuori Vesuviuksen purkaus (1631) ja napolilaisten vuoden 1648 kapina espanjalaisia vallanpitäjiä vastaan. Elokuussa 1830 ooppera esitettiin Brysselissä. Oopperan toisen esityskerran aikana yleisössä olleet belgialaiset patriootit aloittivat kapinan, joka johti kaupungin haltuunottoon ja myöhemmin koko Belgian itsenäistymiseen hollantilaisten vallasta. Oopperan tekijällä ei ollut ollut tällaisia intentioita.

Tarkoituksellista poliittista sanomaa sen sijaan oli aikakauden italialaisilla oopperoiden tekijöillä. *Risorgimenton* (noin 1815–1871) aikana he ajoivat omilla töillään Italian yhdistymistä yhdeksi kuningaskunnaksi. Esimerkiksi Giuseppe Verdi oli tässä niin syvästi mukana, että huudahduksen *Viva Verdi* (Eläköön Verdi) tulkittiin vuodesta 1859 alkaen tarkoittavan *Viva Vittorio Emanuele Re D'Italia* (Eläköön Viktor Emanuel Italian kuningas). Näin tulkittuna huudahdus tuki tuolloin ainoastaan Sardinian kuninkaana ollutta Viktor Emanuel II:a, joka vuonna 1861 lisäsi arvonimiinsä myös Italian kuninkaan tittelin ja josta tuli kuin tulikin vuonna 1871 yhdistyneen Italian ensimmäinen kuningas.

Suurimmat kirjaan kohdistuvat moitteeni osoitan kustantajalle. Ensinnäkin kirjan kuvituksen painotyö on aivan ala-arvoista. Kuvat ovat pääsääntöisesti suttuisia ja pahimmissa tapauksissa luku- ja käsittämiskelvottomia. Kuvituksen ulkonäöstä päätellen kirjoittajien kustantajalle toimittamaa kuvamateriaalia ei ole millään tavoin käsitelty, sen laatua valvottu tai sitä kustannustoimitettu. Se on vain painettu sellaisenaan kirjaan. Yleensä normaali toimintatapa on, että käsikirjoituksessa oleva kuvallinen materiaali käsitetään viitteelliseksi ja laadultaan vedosmaiseksi, eikä sitä toisinneta sellaisenaan. Taiton yhteydessä kuvamateriaali käsitellään erikseen pyrkien parhaaseen mahdolliseen lopputulokseen. Nyt kustantaja ei ole näin menetellyt.

Toinen kustantajalle menevä moite on sisäviitejärjestelmän käyttäminen. Se tekee lukemisesta raskasta, koska pahimmillaan ilmaisu on tämän näköistä:

”Methodologically engaging with regional history studies in traditional times (Iggers 2005, 475; Van Eeden 2014c, 118–140; Van Eeden 2014b, 27–43), and even more so in ever increasing, challenging and complicated present-day research contexts of disciplinary or multidisciplinary, interdisciplinary and/or transdisciplinary research (Van Eeden 2013, 1–34; Van Eeden 2014e, 1–24), requires revitalized ways of considering epistemological thoughts in the field. (1)” (Lainaus s. 45)

Lukukokemusta ei yhtään helpota tekstissä käytetty liian ahdas rivivälitys. Kun kirjassa kerran myös loppuviitteitä käytetään – edellä lainauksessa merkintä (1) – niin miksi ei käytettäisi pelkkiä viitteitä ja nostettaisi niitä merkitsevät numerot reilusti leipätekstin yläindeksiin? Se levittäisi liian ahdasta välistystä ja parantaisi huomattavasti myös tekstin sujuvaa lukemista ja ymmärtämistä, jotka lienevät kaiken tekstuaalisen viestinnän perustavoitteita.

Kaikkiaan kirja on suosittelavaa luettavaa ”uuden” aluehistorian metodologiasta kiinnostuneille. Se sopii mainiosti myös niiden käteen, jotka ovat kiinnostuneita artikkelien monipuolisista aihepiireistä.